

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

-Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/91/095/3386	11 juli 1991
Onderwerp			
Joegoslavië: recente ontwikkelingen			

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Cavalerie

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28 's-Gravenhage	070 - 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/91/095/3386, d.d. 11 juli 1991

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken ✓
t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
12/91

(Afgesloten 111400A JULI 1991)

Slovenië

Het Sloveense parlement heeft gisteren, ondanks de eerder geuite bezwaren, goedkeuring gehecht aan het akkoord van Brioni. Omdat eerder de federale regering en de strijdkrachten (JNA) hadden verklaard het akkoord te aanvaarden, dient nu alleen het federale parlement nog zijn instemming met de overeenkomsten te betuigen. Hierbij zal blijken welke houding de overige republieken innemen ten opzichte van het onafhankelijkheidsstreven van Kroatië en Slovenië. Het is niet uitgesloten dat de (pro-)Servische afgevaardigden van mening zijn dat de akkoorden van Brioni té grote concessies aan de noordelijke republieken inhouden. De Kroatische afgevaardigden zullen naar verwachting het standpunt van de Kroatische regering herhalen dat "Brioni" ook op Kroatië van toepassing dient te zijn, hetgeen op Servische bezwaren zal stuiten. Zoals bekend zijn de Sloveense afgevaardigden onlangs uit het federale parlement teruggetrokken. Tegen deze achtergrond zal de behandeling van het akkoord in het federale parlement waarschijnlijk geen formaliteit zijn.

Hierbij speelt tevens een rol dat "Brioni" tot op heden niet heeft geleid tot een merkbare ontspanning in Slovenië. De Sloveense regering en de JNA blijven elkaar beschuldigen van bestandsschendingen. Slovenië heeft gisteren gesteld dat de JNA de afgelopen dagen versterkingen naar de republiek heeft gezonden. Dit kan niet bevestigd worden, maar zou verband kunnen houden met eerdere meldingen dat door de defensieleiding politiek en/of militair onbetrouwbaar geacht JNA-officieren in de republiek worden vervangen door met name Servische collega's.

Ook het federale presidium heeft Slovenië beschuldigd van verdragsschendingen. Hierbij dient te worden aangetekend dat Slovenië principieel de zittingen van het presidium boycot en dat ook de Kroatische afgevaardigde (en voorzitter) Mesic al een aantal dagen niet in het openbaar is verschenen, officieel wegens ziekte. Hierdoor bestaat het presidium momenteel uit vier pro-Servische leden (Servië, Montenegro, Vojvodina en Kosovo) en de twee republieken die proberen zich in de binnenlandse controversen min of meer neutraal op te stellen, te weten Macedonië en Bosnië-Herzegovina.

De meeste JNA-eenheden in Slovenië zijn teruggekeerd in hun kazernes. Zij bevinden zich echter nog steeds in hoge staat van paraatheid en hebben naar verluidt orders gekregen om zich gereed te houden om op zo kort mogelijke termijn de internationale grensovergangen van Slovenië en Kroatië te bezetten, als hiertoe bevel zou worden gegeven. Dit wijst erop dat de JNA rekening houdt met hernieuwde vijandelijkheden in Slovenië.

De Sloveense regering heeft gisteren het federale presidium, de formele opperbevelhebber van de JNA, verzocht een officiële order aan het leger te doen uitgaan om zich aan de bepalingen van Brioni te houden. Zeker gezien het feit dat van ernstige schendingen van het akkoord door de JNA in Slovenië tot dusverre geen sprake is, zal dit verzoek door het leger worden gezien als een

provocatie. Mede gezien de pro-Servische meerderheid in het presidium (waaraan overigens Slovenië bijdraagt door de boycot van de zittingen), zal dit orgaan zeker niet bereid zijn aan het Sloveense verzoek te voldoen. Dit zal anderzijds in Kroatische en Sloveense ogen aantonen dat het presidium zich aan de kant van de door Slovenië als instrument van Servië beschouwde JNA schaart, danwel dat de JNA zich in feite nog steeds onttrekt aan het civiele gezag.

De verdere invulling van Brioni zal naar verwachting nog meer problemen opleveren. Slovenië lijkt niet te willen voldoen aan de eis om de leden van de Sloveense (para-)militaire organisaties terug te trekken op hun bases, zolang in de Sloveense optiek een nieuwe JNA-aanval in de republiek tot de mogelijkheden behoort. Ook blijken de Sloveense autoriteiten nauwelijks bereid te zijn op de JNA veroverde wapens terug te geven. Vorige week hebben zij dit reeds afhankelijk gesteld van herstelbetalingen door de federale autoriteiten van door de JNA bij de militaire acties in Slovenië aangerichte schade. Hierbij wordt een bedrag genoemd van ruim 2½ miljard US dollar(!). Zoals reeds eerder gesteld, blijft het verder zeer onwaarschijnlijk dat de in Brioni voorziene onderhandelingen omtrent politieke en economische hervormingen in Joegoslavië een voor alle partijen aanvaardbaar resultaat zullen hebben.

Kroatië

Gisteren is opnieuw een verheviging gemeld van de etnische tegenstellingen tussen Kroaten en de Servische minderheid, toen Servische nationalistische overwegend Kroatische dorpen in een Servische enclave plunderden. Een verdere uitbreiding van de vijandelijkheden moet waarschijnlijk worden geacht.

Zoals bekend doet de JNA in Kroatië pogingen om een escalatie van het etnische geweld te voorkomen. De Kroatische regering beschuldigt het leger er echter van zich in feite pro-Servisch op te stellen en een herstel van het Kroatische gezag in de opstandige Servische enclaves feitelijk onmogelijk te maken. Kroatische functionarissen hebben gisteren gesteld "binnen vijf tot tien dagen" een grootschalige aanval van de JNA op de republiek te verwachten. Concrete aanwijzingen hiervoor zijn echter niet voorhanden. Een openlijk partij kiezen van het leger in de Servisch/Kroatische controverse zou een burgeroorlog bijna onvermijdelijk maken en de risico's van een (verdere) desintegratie van de JNA zelf langs etnische lijnen sterk vergroten. De JNA zal trachten onder alle omstandigheden een schijn van neutraliteit te bewaren en naar verwachting pas grootschalig optreden in Kroatië als de etnische tegenstellingen niet langer in de hand kunnen worden gehouden.

Persberichten van de afgelopen dagen maken overigens melding van hernieuwde onderhandelingen tussen Servië en Kroatië over de onderlinge grenzen. De afgelopen maanden zouden de respectievelijke presidenten, Milosevic en Tudjman, elkaar reeds diverse malen gesproken hebben over deze kwestie. Naar verluidt zouden zij zelfs al een hoge mate van overeenstemming hebben bereikt over een uitwisseling van gebieden die in ieder geval gedeeltelijk recht zou doen aan regionale etnische verhoudingen. Verder wordt gemeld dat zij inmiddels zelfs een principe-overeenkomst zouden hebben gesloten over een onderlinge verdeling van het territorium van de republiek Bosnië-Herzegovina, die grote Servische en Kroatische minderheden kent. Hoewel niet onder alle omstandigheden uitgesloten, zou de daadwerkelijke implementatie van eventuele overeenkomsten hierover zeer grote problemen opleveren.

Opzienbarend is het -deels door Kroatië bevestigde- bericht dat een aantal Albanese uit Kosovo zou zijn opgenomen in de "speciale politie" van Kroatië, een onderdeel van de (para-)militaire organisaties van deze republiek. Zoals bekend wordt de Albanese meerderheid in de aan Servië ondergeschikte provincie

Kosovo onderdrukt, waardoor de Albanezen sterk tegen de Serviërs gekant zijn. Dit zou hen juist in Kroatische ogen zeer geschikt maken voor de bestrijding van Servische infiltraties in Kroatië. Hun rekrutering is echter opvallend omdat het Kroatische beleid er tot dusverre vooral op gericht was in het para-militaire apparaat etnisch zuivere onderdelen te vormen.

Overige republieken

Zoals gisteren reeds gemeld is er ook sprake van etnische onrust in Bosnië-Herzegovina. Als gevolg hiervan zou de politie in (delen van) deze republiek in verhoogde staat van paraatheid zijn gebracht. Het is niet denkbeeldig dat op korte termijn zich ook in deze etnisch verdeelde republiek gewelddadigheden zullen voordoen. Het moet echter ook niet uitgesloten worden geacht dat de maatregelen verband houden met de bovenvermelde onderhandelingen tussen Servië en Kroatië. Bosnië-Herzegovina zou immers het belangrijkste slachtoffer kunnen worden van een eventuele overeenkomst tussen deze republieken. De Bosnische regering heeft in het verleden reeds verklaard zich desnoods gewapenderhand tegen een opsplitsing te zullen verzetten. Het is echter niet duidelijk in hoeverre de autoriteiten in dat geval zullen kunnen rekenen op de loyaliteit van de diverse bevolkingsgroepen. In dit verband is vermeldenswaard dat een aantal reservisten van de territoriale verdediging in Bosnië-Herzegovina onlangs zou hebben verklaard niet te zullen optreden tegen de eigen bevolking. Ondanks de belofte van de autoriteiten dat zij niet buiten de eigen republiek zouden worden ingezet, zijn zij naar huis teruggekeerd.

De regering van Montenegro heeft gisteren bevestigd dat ook in deze republiek reservisten zijn opgeroepen. Volgens officiële verklaringen zijn deze versterkingen slechts bedoeld om Montenegro te beschermen en niet bestemd voor inzet tegen andere republieken (waarbij Slovenië met name werd genoemd). Het is echter niet duidelijk welke concrete dreiging de traditioneel sterk pro-Servische Montenegrijnse regering ziet. Waarschijnlijker is dat de oproep van reservisten past in het kader van de reeds eerder gemelde versterking van de JNA met pro-Servische onderdelen.

Ook in de laatste republiek, Macedonië, is sprake van enige spanning. Ouders van in het noorden gelegerde Macedonische soldaten eisen in toenemende mate dat hun zoons worden teruggetrokken. Het Macedonische parlement heeft zich onlangs verzet tegen de benoeming van een nieuwe bevelhebber van het Derde Militaire District (dat Macedonië omvat), naar verluidt omdat hij van Servische afkomst was. Zoals bekend bestaat in Macedonië, dat ondanks pogingen zijn neutraliteit te bewaren in het federale presidium in de praktijk vaak met Slovenië en Kroatië heeft meegestemd, de vrees om na de eventuele afscheiding van Slovenië en Kroatië vrijwel alleen achter te blijven in een door Servië gedomineerde staat. De JNA-eenheden in Macedonië zijn reeds geruime tijd in verhoogde staat van paraatheid.

Het hoofd van het kabinet van de Hongaarse regering heeft gisteren verklaard dat zijn land in geval van een Sloveens/Kroatische afscheiding de status van de Servische provincie Vojvodina opnieuw ter discussie zal stellen. Hoewel in Vojvodina de Hongaarse bevolking slechts 18% van het totaal uitmaakt, is deze provincie gevestigd op het territorium dat Joegoslavië na de Eerste Wereldoorlog verwierf van Hongarije. De regeringen van Hongarije hebben zich ook in het verleden steeds begaan betoond met het lot van de etnische Hongaren. De Hongaarse regering stelt nu dat Hongarije weliswaar geen agressieve bedoelingen heeft, maar dat het betreffende vredesverdrag van 1919 is gesloten met Joegoslavië en niet met Servië, zodat na een eventuele afscheiding van de noordelijke republieken in volkenrechtelijk opzicht een nieuwe situatie zou ontstaan.

De federale regering

De federale regering onder leiding van premier Markovic lijkt zich niet te willen neerleggen bij een afscheiding van Slovenië en Kroatië. Gisteren presenteerde Markovic in het federale parlement een ontwerp-begroting die onder meer uitgaat van een volledige voortzetting van de bijdragen van de twee noordelijke republieken, een situatie die in feite al een aantal maanden niet bestond en die voor de nabije toekomst ook uiterst onwaarschijnlijk is. Dit zal vooral gevolgen hebben voor de financiering van de JNA, de belangrijkste post op de federale begroting. Deze is onder invloed van de economische crisis en de weigering van met name Slovenië en Kroatië om aan hun financiële verplichtingen tegenover de federatie te voldoen, de afgelopen maanden al in grote problemen gekomen.

Ook heeft Markovic onlangs de federale functionarissen die de afgelopen weken in verband met de spanningen in Slovenië hun post hebben verlaten, opgeroepen terug te keren. Dit moet eveneens als weinig realistisch worden aangemerkt. Het is de vraag of de regering in de huidige omstandigheden nog een rol van betekenis zal kunnen spelen.

De JNA

Over de machtsverhoudingen binnen de militaire top bestaat nog geen duidelijkheid, vooral met betrekking tot de machtspositie van de pro-Servische en orthodox-communistische stroming onder leiding van de Chef van de Generale Staf Adzic. Een additionele bron van onzekerheid wordt gevormd door de gezondheidstoestand van minister van Defensie Kadijevic, vermoedelijk een exponent van de meer gematigde officieren die een eigenmachtige interventie van het leger afwijzen. Kadijevic is ernstig en waarschijnlijk ongeneeslijk ziek en treedt in zijn functie nog slechts bij uiterste noodzaak op. Tegen deze achtergrond zou binnen de defensietop inmiddels sprake zijn van een competentiestrijd tussen Adzic en de volgelingen van Kadijevic, die vermoedelijk worden aangevoerd door diens plaatsvervanger Brovet.

Er zijn meldingen dat de voormalige bevelhebber van de Joegoslavische luchtmacht Tus in aanmerking komt als opvolger van Kadijevic. Tus zou zelfs ontheven zijn van zijn functie in het kader van het streven om een (voor de JNA aanvaardbare) burger tot minister te benoemen. In vergelijking met het leger geldt het officierskorps van de luchtmacht als relatief a-politiek. Er kan van worden uitgegaan dat Tus een vertegenwoordiger van de gematigde stroming is. Als zodanig zou hij echter onaanvaardbaar zijn voor Adzic c.s. Bovendien is Tus van Kroatische afkomst en het is de vraag of dit hem in de huidige omstandigheden niet ongeschikt maakt voor de ministerspost.

Conclusie/voorzicht

De situatie met betrekking tot Slovenië blijft gespannen en een implementatie van de akkoorden van Brioni is uiterst onzeker. De etnische spanning in Kroatië loopt verder op. Deze zou op korte termijn kunnen resulteren in een grootschalig gewapend conflict, waarbij ook de JNA in toenemende mate betrokken kan raken. De JNA zal echter voorzover mogelijk een schijn van neutraliteit pogen te handhaven. Het is niet denkbeeldig dat Servië en Kroatië hun onderlinge overleg over een oplossing van hun conflicten voortzetten, waarbij mogelijk ook een uitruil van gebieden (en de opdeling van Bosnië-Herzegovina) onderwerp van gesprek is. Zeker als de tegenstellingen in Kroatië zich verscherpen, is een uitbreiding naar andere republieken waarschijnlijk. De opstelling van de JNA-top blijft bij dit alles een onzekere factor vormen.